

Van potentieel naar praktijk

Een evaluatieonderzoek naar de subsidieregeling beroepsopleiding sociaal advocatuur

kenniscentrum
stelsel gesubsidieerde rechtsbijstand

Colofon

Uitgave	Kenniscentrum Stelsel Gesubsidieerde Rechtsbijstand
Titel	Van potentieel naar praktijk. <i>Een evaluatieonderzoek naar de subsidieregeling beroepsopleiding sociale advocatuur.</i>
Opdrachtgever	Raad voor Rechtsbijstand
Auteurs	Dorien van den Berg Julia Delhaas Thomas Derksen
Datum	December 2024
Contact	kenniscentrum@rvr.org

Samenvatting

De Raad voor Rechtsbijstand heeft in opdracht van het Ministerie van Justitie en Veiligheid een subsidieregeling opgezet. Met deze regeling kunnen kantoren vanaf december 2020 subsidie aanvragen voor de beroepsopleiding van advocaat-stagiairs die bij het kantoor stage lopen. Het Kenniscentrum Stelsel Gesubsidieerde Rechtsbijstand heeft de eerste mogelijke effecten van de regeling en de ervaringen van betrokken partijen met de regeling onderzocht.

Jaarlijks is een bedrag beschikbaar gesteld op basis van 175 subsidieplaatsen. De Raad voor Rechtsbijstand geeft aan dat dit plafond elk jaar is bereikt. Ongeveer een derde van de advocaten die zich tussen 2021 en 2023 voor het eerst inschreven bij de Raad maakt op enig moment gebruik van de subsidieregeling. Of dit heeft gezorgd voor een blijvende stijging van het aantal advocaten en advocaat-stagiairs dat zich jaarlijks inschrijft bij de Raad is op basis van de huidige gegevens niet te zeggen. Wel heeft de subsidieregeling mogelijk positieve invloed op het aantal ter beschikking gestelde stageplaatsen. De helft van de in het kader van het onderzoek geïnterviewde patronen stelt dat zij zonder het bestaan van de subsidieregeling geen stageplaats ter beschikking zouden hebben gesteld. Als meest genoemde reden hiervoor geldt de financiële investering en mogelijke risico's die verbonden zijn aan het opleiden van een advocaat-stagiair. Binnen de onderzochte groep heeft slechts één advocaat-stagiair de beroepsopleiding niet afgerond.

71 procent van de subsidiedeelnemers¹ geeft aan de kans groot tot zeer groot te achten dat zij de komende vijf jaar in de sociale advocatuur werkzaam blijven. De belangrijkste redenen om werkzaam te willen blijven binnen de sociale advocatuur zijn maatschappelijk van aard. Daarnaast wordt het werk door advocaat-stagiairs als betekenisvol ervaren. Lage vergoedingen en de hoge werkdruk maken dat sommige nieuwe sociaal advocaten overwegen om het stelsel te verlaten.

Voor het vaststellen van de impact van de regeling op de toestroom van nieuwe aanwas in de sociale advocatuur komt het moment van onderzoek te vroeg. Daadwerkelijke effecten zijn pas op langere termijn goed vast te stellen. Op basis van dit onderzoek kan voorlopig geconcludeerd worden dat de subsidie een positieve bijdrage lijkt te leveren aan de aanwas van sociaal advocaten.

Het onderzoek bevestigt daarnaast dat meer nodig is om voor voldoende aanwas te zorgen. Voor een duurzame carrière in de sociale advocatuur is volgens de patronen en advocaat-stagiairs ook verhoging van de vergoedingen en verlaging van de werkdruk nodig.

¹ Een subsidiedeelnemer is een advocaat-stagiair voor wie de opleiding is gesubsidieerd binnen deze regeling.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
I Inleiding en onderzoeksvraag.....	6
1.1) De noodzaak van aanwas binnen het stelsel	6
1.1.1) Achtergrond subsidieregeling.....	6
1.1.2) Stagiair-ondernemer	7
1.2) Onderzoeksvragen	8
II Methode	9
2.1) Data-analyse	9
2.2) Opzet vragenlijstonderzoek.....	9
2.2.1) Onderzoeksdesign en -aanpak.....	9
2.2.2) Respondenten.....	9
2.3) Opzet interviewonderzoek.....	10
2.3.1) Onderzoeksdesign- en aanpak.....	10
2.3.2) Respondenten.....	10
III Resultaten	12
3.1) Inzicht in het gebruik van de subsidieregeling	12
3.1.1) Aantal nieuw ingeschreven sociaal advocaten	12
3.1.2) Geografische spreiding van subsidiedeelnemers	13
3.1.3) Specialisaties van subsidiedeelnemers.....	14
3.1.4) Kenmerken kantoren van subsidiedeelnemers.....	15
3.2) Verwachting onderdeel te blijven van het stelsel	18
3.3) Drempels om werkzaam te blijven binnen de sociaal advocatuur	19
3.4) Inzicht in de ervaringen van subsidiedeelnemers en -gebruikers	20
3.4.1) Het bemachtigen van een stageplaats	20
3.4.2) Deelname aan de subsidieregeling	22
3.4.3) De vereisten binnen de subsidieregeling	22
IV Conclusie en discussie	28
V Literatuurlijst	30
VI Bijlagen	31
Bijlage 1 – Relevante vereisten subsidieregeling.....	32

Bijlage 2 – Resultaten vragenlijst..... 33

I Inleiding en onderzoeksvraag

1.1) De noodzaak van aanwas binnen het stelsel

Het aanbod van sociaal advocaten toont al jaren een dalende trend. In de afgelopen vijf jaar is het aantal sociaal advocaten met 13 procent afgenomen, wat neerkomt op bijna 900 advocaten.² Bovendien zullen naar verwachting de komende 12 jaar ongeveer 2.500 sociaal advocaten de pensioengerechtigde leeftijd bereiken.

Uit eerder onderzoek komen verschillende redenen naar voren die de aanwas van nieuwe advocaten kunnen bemoeilijken. Sociaal advocatenkantoren bieden minder vaak stageplaatsen aan dan commerciële kantoren.³ Voor zover ze een stageplek beschikbaar hebben, is dat er doorgaans één. Dit komt deels doordat sociaal advocatenkantoren vaak kleiner zijn en daardoor beperkter capaciteit hebben. Daarnaast wordt door kantoren het gebrek aan financiële middelen als reden aangevoerd.⁴ Ook de financiële risico's vormen hierbij een belemmering: verplichting tot doorbetaling bij ziekte, de kans op mindere prestaties, en de mogelijkheid dat een advocaat-stagiair na het afronden van de opleiding snel vertrekt.⁵ Het afspreken van een studiekostenbeding voor de kosten van de beroepsopleiding is niet toegestaan.⁶

Om nieuwe instroom in het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand te bevorderen, heeft het ministerie van Justitie en Veiligheid (hierna: JenV) op initiatief van de Nederlandse orde van advocaten (hierna: NOvA) aan de Raad voor Rechtsbijstand (hierna: Raad) de opdracht gegeven een subsidieregeling in te voeren.⁷ Deze regeling is specifiek gericht op het financieren van de beroepsopleiding van advocaat-stagiairs. De gedachte is dat dit de kosten en risico's voor sociaal advocaten vermindert, en daarmee positieve effecten heeft op de instroom van nieuwe advocaten in het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand.

1.1.1) Achtergrond subsidieregeling

Sinds 1 december 2020 kunnen kantoren subsidie aanvragen voor de beroepsopleiding van advocaat-stagiairs. Dit is mogelijk voor advocaat-stagiairs die vanaf 2021 met de beroepsopleiding advocatuur zijn gestart. De subsidieregeling is tot en met 2025 verlengd. Vanuit de regeling is jaarlijks een bedrag beschikbaar gesteld op basis van 175 subsidieplaatsen. Het subsidieplafond is elk jaar bereikt.⁸

Beroepsopleiding Advocaten (BA)

De Beroepsopleiding Advocaten (hierna: BA) is een verplichte opleiding voor beginnende advocaten en duurt twee jaar.⁹ Het succesvol afronden van de beroepsopleiding is een vereiste voor volledige beëdiging. Voor het cohort maart 2024 zijn de kosten voor deze opleiding € 13.592,77 excl. btw.¹⁰ Deze kosten worden

² *Jonge sociaal advocaten verlaten steeds vaker het vak. Dreigend tekort voor meest kwetsbare mensen*, Kenniscentrum stelsel gesubsidieerde rechtsbijstand (6 juni 2024), Den Bosch: Raad voor Rechtsbijstand 2024, rvr.org/@16678/jonge-sociaal-advocaten-verlaten-steeds/.

³ Panteia 2022, p. 46.

⁴ Panteia 2022, p. 46.

⁵ Panteia 2022, p. 46.

⁶ Zie: Rb. Rotterdam 16 januari 2024, ECLI:NL:RBROT:2024:400. Over de rechtsgeldigheid van een studiekostenbeding ten behoeve van de beroepsopleiding advocatuur zijn prejudiciële vragen gesteld aan de Hoge Raad door het gerechtshof Den Haag, Hof Den Haag 22 oktober 2024, ECLI:GHDHA:2024:1877. Zie ook: 'Prejudiciële vragen over studiekostenbeding in relatie tot opleiding tot advocaat', rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Gerechtshoven/Gerechtshof-Den-Haag/Nieuws/Paginas/Prejudiciële-vragen-over-studiekostenbeding-in-relatie-tot-opleiding-tot-advocaat.aspx, 26 november 2024.

⁷ Uitgangspunten 2020, p. 1.

⁸ Deze informatie is door de Raad met het Kenniscentrum gedeeld.

⁹ 'Beroepsopleiding Advocaten', advocatenorde.nl/beroepsopleiding, 20 november 2024. De stageperiode duurt drie jaar. Zie: Artikel 9b lid 1 Advocatenwet.

¹⁰ 'Subsidieregeling jonge aanwas', rvr.org/@14727/subsidieregeling-jonge-aanwas/, 20 november 2024.

in beginsel gedragen door het advocatenkantoor waarbij de advocaat-stagiair stage loopt.¹¹ De subsidie dekt de volledige kosten van de beroepsopleiding.¹²

De rechtsgebieden waarvoor veelal toevoegingen worden afgegeven en waarvoor de Raad speciale deskundigheidsvereisten hanteert, komen in sommige gevallen niet één op één overeen met de hoofd- en leerpraktijken binnen de beroepsopleiding, of komen pas op een later moment in de beroepsopleiding aan bod.^{13,14} In sommige gevallen leidt dit ertoe dat een advocaat-stagiair niet direct bij de start van de stage toevoegingen op eigen naam kan aanvragen. De Raad heeft hierin voorzien door voorlopige inschrijving voor een specialisatie toe te staan.

Criteria subsidieregeling

De subsidie is bedoeld voor advocaat-stagiairs die gedurende de stageperiode in belangrijke mate werkzaamheden verrichten binnen de gesubsidieerde rechtsbijstand.¹⁵ In artikelen 4 en 7 van de subsidieregeling is een aantal criteria opgenomen die beogen te borgen dat de subsidie gebruikt wordt voor aanwas binnen de sociale advocatuur.¹⁶ Verder moet een tweede begeleider worden betrokken bij de opleiding van een advocaat-stagiair en is er een minimaal aantal toevoegingseenheden dat de patroon, tweede begeleider en advocaat-stagiair moet verkrijgen. Voor de patroon en tweede begeleider zijn dit minimaal 30 toegekende toevoegingseenheden in het jaar voorafgaand aan de stageperiode en voor de advocaat-stagiair zijn dit minimaal 60 toevoegingseenheden gedurende de driejarige stageperiode.

Bijlage 1 presenteert een aantal vereisten en de uitgangspunten die hieraan ten grondslag liggen. Na succesvolle afronding van de stage door de advocaat-stagiair, dient het sociaal advocatenkantoor (de subsidieontvanger) binnen twee maanden schriftelijk een aanvraag tot subsidievaststelling in. Deze aanvraag moet de stageverklaring bevatten als bewijs van voltooiing. Drie jaar en twee maanden na de subsidieverlening beoordeelt de Raad op basis van de aangeleverde gegevens of de subsidieontvanger aan de verplichtingen heeft voldaan. Bij het vaststellen van eventuele tekortkomingen houdt de Raad rekening met relevante contextuele factoren. Indien aan de voorwaarden is voldaan, wordt de subsidie vastgesteld op het eerder verleende voorschotbedrag.¹⁷

1.1.2) Stagiair-ondernemer

In eerste instantie was het voor stagiair-ondernemers¹⁸ niet mogelijk om deel te nemen aan de subsidieregeling. Reden hiervoor was dat er zorgen bestonden over de druk die een stagiair-ondernemer kan ervaren om omzet te behalen, waardoor de opleiding in het gedrang zou kunnen komen. Daarnaast zou een stagiair-ondernemer bij een mislukte stage een grote financiële schuld overhouden.¹⁹ Nadat hiertegen bezwaar was aangetekend heeft de Commissie voor Bezwaar een advies uitgebracht. Een door de NOvA goedgekeurde overeenkomst moet ten grondslag liggen aan de subsidieaanvraag²⁰. De Raad kan

¹¹ De raden van de orde baseren dit op de Wet Implementatie EU-richtlijn transparantie en voorspelbare arbeidsvoorwaarden, zie: 'Salaris advocaat-stagiair dit jaar met tien procent omhoog', advocatie.nl/nieuws/salaris-advocaat-stagiairs-dit-jaar-met-tien-procent-omhoog/, 20 november 2024.

¹² Artikel 3 Subsidieregeling beroepsopleiding sociaal advocaten.

¹³ 'Opzet hoofdpraktijken en leerpraktijken', beroepsopleidingadvocaten.nl/opzet-hoofdpraktijken-en-leerpraktijken, 4 december 2024.

¹⁴ 'Specialisaties', rvr.org/advocaten/ingeschreven/specialisaties/, 4 december 2024.

¹⁵ Artikel 3 Subsidieregeling beroepsopleiding sociaal advocaten.

¹⁶ Uitgangspunten 2020, p. 2.

¹⁷ Vaststellings- en terugvorderingsbeleid bij Subsidieregeling beroepsopleiding sociaal advocaten', wetten.overheid.nl/BWBR0050368/2024-11-06, 20 november 2024.

¹⁸ De stagiaire die de praktijk voor eigen risico en rekening uitoefent, zoals bedoeld in artikel 1.1 Verordening op de advocatuur.

¹⁹ Uitgangspunten 2020, p. 3.

²⁰ Artikel 4 sub b Subsidieregeling beroepsopleiding sociaal advocaten.

gezien het gelijkheidsbeginsel en het doel van de subsidieregeling geen onderscheid maken bij het toekennen van de subsidie aan advocaat-stagiairs of stagiair-ondernemers. De NOvA keurt de stage immers goed. Sinds maart 2022 is het daarom ook voor stagiair-ondernemers mogelijk om beroep te doen op de subsidieregeling.

1.2) Onderzoeksvragen

Dit rapport presenteert een tussentijdse evaluatie van de subsidieregeling. Doel van het onderzoek is om een eerste beeld te schetsen van de mate waarin de subsidieregeling bijdraagt aan nieuwe aanwas in de sociale advocatuur, en in beeld te brengen waar advocaat-stagiairs (naar verwachting) terechtkomen na het afronden van de beroepsopleiding die is bekostigd met de subsidieregeling. Het onderzoek schetst ook een beeld van de ervaringen met de subsidieregeling van advocaat-stagiairs en hun patronen. Dit helpt onder andere om te identificeren welke mogelijke knelpunten en/of onvoorziene uitwerking de subsidieregeling heeft en om eventuele verbeter suggesties te identificeren.

Het moment waarop dit onderzoek plaatsvindt, is kort na de afronding van de beroepsopleiding door het eerste cohort deelnemende advocaat-stagiairs. Dit beperkt de mogelijkheid om een betrouwbaar beeld te schetsen van de mate waarin zij in de toekomst actief blijven in het stelsel. De meeste van de in dit onderzoek bevroegde advocaat-stagiairs zijn immers nog bezig met de beroepsopleiding, of rondten deze net af.

De onderzoeksvraag die centraal staat in het onderzoek:

Wat is de verwachte bijdrage van de subsidieregeling aan de toestroom van nieuwe aanwas in de sociale advocatuur?

Deze onderzoeksvraag wordt beantwoord door middel van onderzoek naar de volgende deelvragen:

- 1) *Wat is het gebruik van de subsidieregeling?*
 - a) *Hoe vaak is gebruik gemaakt van de subsidieregeling?*
 - b) *Hoe verhoudt de totale groep nieuwe sociaal advocaten zich tot de groep subsidiedeelnemer?*
 - c) *Hoe is de geografische spreiding van advocaat-stagiairs voor wie een subsidie is verleend?*
 - d) *Hoe is de spreiding van specialisaties onder advocaat-stagiairs voor wie een subsidie is verleend?*
 - e) *Wat zijn de kenmerken van de kantoren waar de advocaat-stagiairs voor wie subsidie is verleend hun stage lopen of hebben gelopen?*
- 2) *Wat maakt dat advocaat-stagiairs voor wie een subsidie is verleend de opleiding niet afronden?*
- 3) *Hebben advocaat-stagiairs voor wie subsidie is verleend de intentie om na afronding van de opleiding in de sociale advocatuur te werken?*
- 4) *Welke drempels ervaren de advocaat-stagiairs voor wie een subsidie is verleend om werkzaam te blijven in de sociale advocatuur?*
- 5) *Hoe ervaren de deelnemende advocaat-stagiairs en patronen de subsidieregeling?*

II Methode

2.1) Data-analyse

Om in beeld te brengen aan wie er subsidie is verleend (*deelvraag 1*), is gebruik gemaakt van data uit registers van de Raad en aanvullende registraties over de subsidieregeling. Hiermee is een feitelijk beeld geschetst van de groep die tussen 2021 en 2023 gebruik heeft gemaakt van de regeling. Er is onder andere bepaald hoe deze groep geografisch verspreid is over Nederland en in welke mate de verschillende specialisaties gerepresenteerd zijn binnen de groep. Niet van alle advocaat-stagiairs waren data beschikbaar voor analyse op het moment van het doen van dit onderzoek. Uiteindelijk zijn van 498 subsidiedeelnemers²¹ de registergegevens geanalyseerd.

2.2) Opzet vragenlijstonderzoek

2.2.1) Onderzoeksdesign en -aanpak

Voor het onderzoek naar de ervaringen van advocaat-stagiairs met de subsidieregeling (*deelvragen 2 tot en met 5*) is vragenlijstonderzoek verricht. De vragenlijst is geconstrueerd op basis van eerder onderzoek²² en verrijkt met inzichten die zijn verkregen via vier exploratieve interviews met advocaat-stagiairs. De advocaat-stagiairs werden geïnterviewd om inzicht te krijgen in hun motieven en drijfveren om toe te treden tot de sociale advocatuur, hun ervaringen met de subsidieregeling en hun verwachtingen met betrekking tot een toekomst in de sociale advocatuur. De verkregen inzichten uit de interviews gecombineerd met de reeds bestaande inzichten uit de literatuur zijn vertaald naar stellingen waarop de respondenten hun keuzes konden toelichten. Thema's die in de vragenlijst naar voren komen zijn de ervaring met de eisen van de subsidieregeling, de selectie van een specialisatie, de motivatie voor de keuze voor de sociaal advocatuur en de verwachting om de komende vijf jaar werkzaam te blijven binnen het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand.

2.2.2) Respondenten

De vragenlijst is verzonden naar 383 advocaat-stagiairs die in de afgelopen drie jaar (2021-2023) bij de Raad zijn geregistreerd als deelnemend aan de subsidieregeling. Dit is niet de volledige groep advocaat-stagiairs die in die periode deelnam aan de regeling, omdat niet voor alle advocaat-stagiairs contactgegevens beschikbaar waren. Verzending vond plaats in drie delen. De vragenlijst is naar de eerste batch van 231 advocaat-stagiairs verstuurd op 11 september 2024, naar de tweede batch van 44 advocaat-stagiairs op 15 oktober 2024 en naar de derde batch van 108 advocaat-stagiairs op 24 oktober 2024. De herinneringen om de vragenlijst in te vullen zijn verstuurd op respectievelijk 30 september 2024, 24 en 29 oktober 2024.

148 respondenten vulden de vragenlijst volledig in. Door de structuur van de vragenlijst, kregen niet alle respondenten alle vragen gepresenteerd. Daar waar de respons hierdoor lager was dan 30, zijn deze voor dit onderzoek buiten beschouwing gelaten.

De selectie voor de interviews met vier advocaat-stagiairs vond plaats op een wijze die geografische spreiding en vertegenwoordiging van verschillende specialisaties borgde. De selectie omvatte twee advocaat-stagiairs die werkzaam zijn in de Randstad, en twee anderen die werkzaam zijn in het zuiden en het oosten van Nederland. De geïnterviewde advocaat-stagiairs staan ingeschreven bij de Raad voor de specialisaties strafrecht, vreemdelingen- en asielrecht en slachtofferrecht. Binnen de selectie zijn zowel

²¹ Een subsidiedeelnemer is een advocaat-stagiair voor wie de opleiding is gesubsidieerd binnen deze regeling.

²² Met name Panteia 2022.

advocaat-stagiairs opgenomen die nog bezig zijn met de beroepsopleiding, als advocaat-stagiairs die deze al hebben afgerond. De selectie is gemaakt uit advocaat-stagiairs die gebruikmaakten van de subsidieregeling in 2021, omdat deze het meest ervaring met de subsidieregeling hebben. De verwachting is dat zij hierdoor een beter beeld kunnen schetsen van hun ervaring met de regeling. Deelnemers aan de interviews ontvingen een vacatievergoeding, gelijk aan één punt binnen het huidige punttarief van de Raad.²³

2.3) Opzet interviewonderzoek

2.3.1) Onderzoeksdesign- en aanpak

Voor het onderzoek naar de ervaringen van patronen met de subsidieregeling (*deelvraag 5*) is een interviewonderzoek uitgevoerd. Bij het opstellen van de gespreksleidraad zijn wederom inzichten uit eerder onderzoek²⁴ en eigen onderzoek gebruikt. De belangrijkste motieven, drijfveren, barrières en ervaringen zijn verwerkt in de gespreksleidraad en tijdens de interviews besproken. De interviews hadden niet alleen als doel om *deelvraag 5* te beantwoorden, maar leverde ook waardevolle inzichten op die hebben bijgedragen aan de beantwoording van *deelvragen 2 tot en met 4*. Om hiertoe te komen werd patronen gevraagd hun rol tijdens de stageperiode te beschrijven en te reflecteren op mogelijke uitdagingen en stimulerende factoren voor advocaat-stagiairs. Hierbij lag de focus op factoren die bijdragen aan uitval tijdens de stageperiode en op het werkzaam blijven binnen het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand.

2.3.2) Respondenten

Om te evalueren hoe de patronen de subsidieregeling ervaren is een tiental patronen geïnterviewd. Voor de selectie is net als bij de advocaat-stagiairs gelet op geografische spreiding en specialisaties. Daarnaast zijn geen patronen geselecteerd van advocaat-stagiairs die werden geïnterviewd ten behoeve van de ontwikkeling van de vragenlijst, teneinde een zo breed mogelijk beeld te schetsen. Binnen de selectie vielen zowel patronen van advocaat-stagiairs die nog bezig zijn met de beroepsopleiding, als patronen van advocaat-stagiairs die de beroepsopleiding reeds hebben afgerond. Figuur A geeft de kenmerken van de geïnterviewde patronen weer. Deze tabel dient tevens ter duiding van de citaten in *hoofdstuk 3*.

Ook de aan de interviews deelnemende patronen ontvingen een vacatievergoeding, gelijk aan één punt binnen het huidige punttarief van de Raad.²⁵

²³ In 2024 is dit bedrag op € 126,55 geïndexeerd, zie: 'Indexering van de vergoeding', rvr.org/@14720/indexering-vergoeding/, 20 november 2024.

²⁴ Met name Panteia 2022, p. 42.

²⁵ In 2024 is dit bedrag op € 126,55 geïndexeerd, zie: 'Indexering van de vergoeding', rvr.org/@14720/indexering-vergoeding/, 20 november 2024.

Figuur A: Kenmerken van geïnterviewde patronen²⁶

Patroon	Arrondissement	Specialisaties per kantoor*	Aantal werkzame advocaten kantoor*	Aantal werkzame stagiairs kantoor	Aantal toevoegingen kantoor in 2023*	Aantal toevoegingen patroon in 2023*
Patroon A	Limburg	Arbeidsrecht, jeugdstrafrecht, sociale zekerheidsrecht, strafrecht	4	1	408	40
Patroon B	Den Haag	Cassatie**	11	1	198	98
Patroon C	Zeeland-West-Brabant	Arbeidsrecht, sociale zekerheidsrecht	2	1	123	74
Patroon D	Noord-Nederland	Arbeidsrecht, personen- en familierecht	8	3	980	173
Patroon E	Overijssel	Personen- en familierecht, psychiatrisch patiëntenrecht, sociaal zekerheidsrecht, strafrecht	3	2	391	242
Patroon F	Oost-Brabant	Personen- en familierecht	4	1	135	36
Patroon G	Noord-Holland	Personen- en familierecht, sociaal zekerheidsrecht, strafrecht	3	1	232	145
Patroon H	Oost-Brabant	Jeugdstrafrecht, personen- en familierecht, strafrecht	7***	1	122	44
Patroon I	Noord-Nederland	Bijzonder curator 1:212/1:230 BW, personen- en familierecht, psychiatrisch patiëntenrecht, strafrecht	3	1	319	249
Patroon J	Amsterdam	Arbeidsrecht, Huurrecht, sociaal zekerheidsrecht	13	5	1.515	360

* Alle gegevens uit deze kolommen zijn gebaseerd op de registratiegegevens van de Raad. Daarbij is voor de patronen en kantoren waar zij werkzaam zijn gekeken naar het aantal toevoegingen in 2023. Dit is niet direct vergelijkbaar met het aantal toevoegingseenheden.

** Cassatie is geen formele specialisatie bij de Raad, maar de Raad stelt wel vereisten waaraan voldaan moet worden om deze zaken te doen.

*** Waarvan 1 niet ingeschreven bij de Raad.

²⁶ Tenzij anders aangegeven zijn de cijfers gebaseerd op de ten tijde van dit onderzoek bij de Raad actueel geregistreerde gegevens.

III Resultaten

Dit hoofdstuk presenteert de resultaten van de data-analyse, de interviews die zijn afgenomen onder patronen en advocaat-stagiairs en de vragenlijst die naar advocaat-stagiairs is gestuurd.

Dit hoofdstuk start ([paragraaf 3.1](#)) met een cijfermatige weergave van het gebruik van de subsidieregeling, en bespreekt de geanalyseerde inschrijfcijfers en geografische spreiding van advocaat-stagiairs. De daaropvolgende paragrafen zijn gestructureerd op basis van de deelvragen van dit onderzoek. In [paragraaf 3.2](#) wordt de verwachting van advocaat-stagiairs om werkzaam te blijven binnen het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand beschreven. [Paragraaf 3.3](#) belicht de drempels die zij ervaren bij het besluit om al dan niet binnen het stelsel te blijven werken. [Paragraaf 3.4](#) richt zich op de ervaringen van zowel advocaat-stagiairs als patronen met de subsidieregeling.

3.1) Inzicht in het gebruik van de subsidieregeling

3.1.1) Aantal nieuw ingeschreven sociaal advocaten

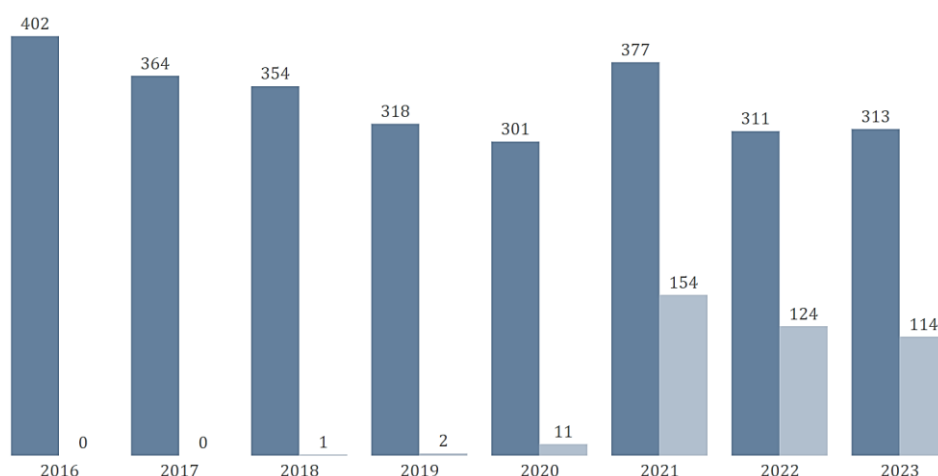
Om inzicht te krijgen in hoe vaak en door wie er gebruik is gemaakt van de subsidieregeling, zijn data uit de registers van de Raad geanalyseerd (zie figuur B). Daaruit blijkt dat tussen 2021 en 2023 ruim een derde van de nieuw ingeschreven advocaten op enig moment deelnam aan de subsidieregeling. Of dit heeft gezorgd voor een blijvende stijging van het aantal advocaten en advocaat-stagiairs dat zich jaarlijks inschrijft bij de Raad is op basis van de huidige gegevens niet te zeggen. Hierbij komt dat er ook een mogelijke invloed is van contextvariabelen die gelijktijdig met de invoering van de subsidieregeling liepen, zoals Covid-19²⁷ (van januari 2020 tot en met mei 2023) en de verhoging met 10 procent van het minimumsalaris voor advocaat-stagiairs door de NOvA in 2023.²⁸ Het is daarmee niet mogelijk om de directe impact van de subsidieregeling nauwkeurig te bepalen. Bovendien wordt deze evaluatie uitgevoerd in een relatief vroeg stadium, wat het uitsluiten van tussenliggende factoren eveneens bemoeilijkt. In vergelijking met de periode van voor 2021 is nog niet direct een blijvende stijging van het totale aantal nieuw ingeschreven advocaten zichtbaar. Wel wordt duidelijk dat van de nieuw ingeschreven advocaten ruim een derde ook deelneemt aan de subsidieregeling. Het is niet uit te sluiten dat advocatenkantoren die met behulp van de subsidieregeling advocaat-stagiairs in dienst hebben genomen, dit zonder de subsidie mogelijk ook zouden hebben gedaan. Dit hoeft echter niet te betekenen dat de subsidieregeling geen effect heeft op de toestroom van aanwas in de sociale advocatuur. Het omgekeerde zou ook waar kunnen zijn: zonder de subsidieregeling zouden mogelijk minder stageplaatsen beschikbaar zijn gesteld.

²⁷ 'Coronavirus tijdlijn', rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-tijdlijn, 20 november 2024.

²⁸ Iedere lokale orde heeft dit in de Beleidsregel stage en patronaat geregeld (zie bijvoorbeeld: 'stagiairs' en 'beleidsregels patronaat 2023', www.advocatenorde-middennederland.nl, 19 november 2024). En: 'Salaris advocaat-stagiair dit jaar met tien procent omhoog', advocatie.nl/nieuws/salaris-advocaat-stagiairs-dit-jaar-met-tien-procent-omhoog/, 20 november 2024.

Figuur B: Het totaal aantal nieuw ingeschreven sociaal advocaten tegenover het aantal subsidiedeelnemers dat zich nieuw inschreef bij de Raad.*

* Het jaar waarin een subsidiegebruiker zich inschreef bij de Raad hoeft niet overeen te komen met het jaar waarin zij deelnamen aan de subsidieregeling. De gegevens die hier staan weergegeven gaan over het jaar waarin zij zich inschreven bij de Raad.

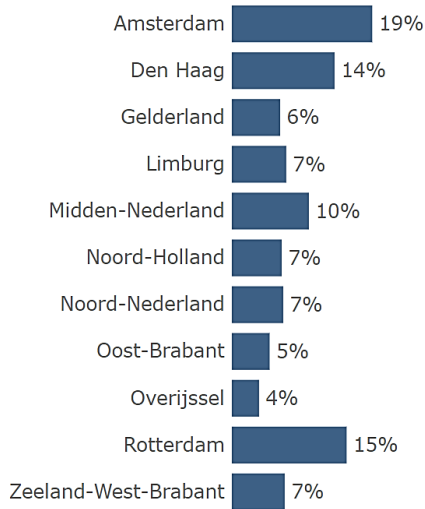
Uit Figuur B blijkt ook dat er een klein aantal advocaat-stagiairs is dat al voor het in werking treden van de subsidieregeling ingeschreven stond bij de Raad. Deze advocaat-stagiairs hebben in een later jaar deelgenomen aan de subsidieregeling. Het jaar waarin zij zich inschreven voor de Raad hoeft immers niet overeen te komen met het jaar dat zij deelnamen aan de subsidieregeling.

3.1.2) Geografische spreiding van subsidiedeelnemers

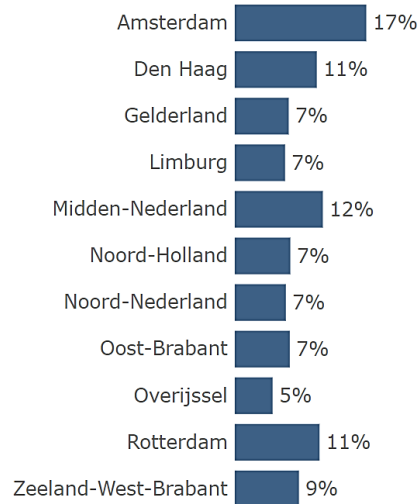
Om de geografische spreiding van de subsidiedeelnemers inzichtelijk te maken, zijn zowel de registerdata van de subsidiedeelnemers als die van de volledige populatie ingeschreven sociaal advocaten geanalyseerd. Figuur C laat zien dat 58 procent van de subsidiedeelnemers werkzaam is binnen de Randstedelijke arrondissementen (Amsterdam, Midden-Nederland, Rotterdam en Den Haag), maar dat alle arrondissementen in enige mate vertegenwoordigd zijn. De subsidiedeelnemers zijn vrijwel op dezelfde manier verdeeld over de verschillende arrondissementen als bij de totale populatie van advocaten die ingeschreven staan bij de Raad het geval is (zie Figuur C en D).

Figuur C: Procentuele verdeling over arrondissementen van kantoren waar subsidiedeelnemers werkzaam zijn. (n=498)

Figuur D: Procentuele verdeling over arrondissementen van vestigingslocaties van ingeschreven advocaten bij de Raad. (n=7.822)

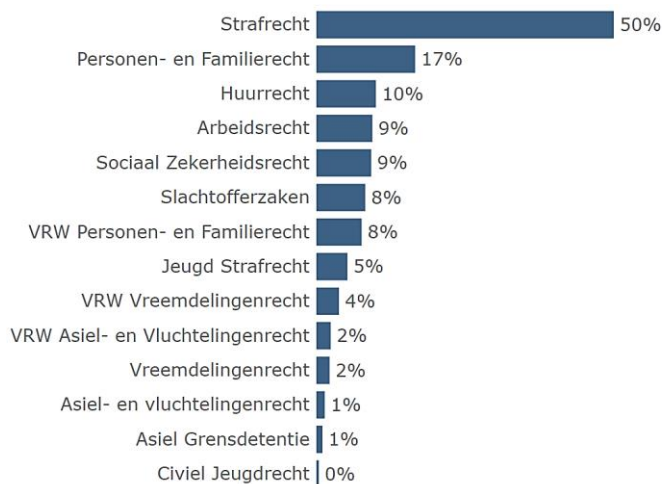

3.1.3) Specialisaties van subsidiedeelnemers

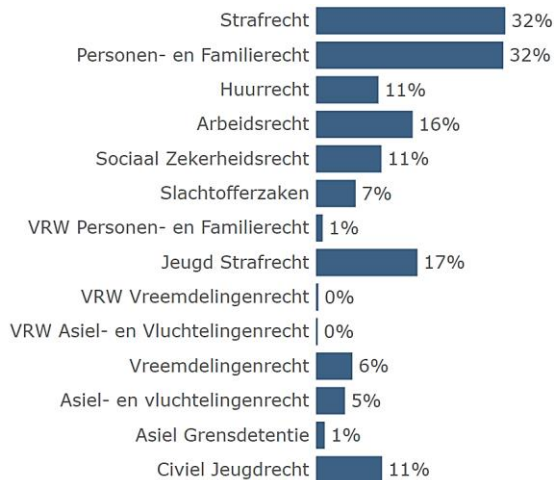
In figuur E is te zien dat bijna de helft van de subsidiedeelnemers ingeschreven staat voor een strafrechtsspecialisatie. Een aantal andere specialisaties, zoals asiel- en vluchtelingenrecht, vreemdelingenrecht of civiel jeugdrecht, komt onder de advocaat-stagiairs nagenoeg niet voor. Hierbij is het belangrijk om te beseffen dat een advocaat(-stagiair) voor meerdere specialisaties ingeschreven kan staan, of voor geen enkele specialisatie. In vergelijking met de totale groep advocaten die bij de Raad ingeschreven staat (figuur F) valt vooral op dat het strafrecht binnen de subsidieregeling sterk oververtegenwoordigd is. Personen- en familierecht, arbeidsrecht, jeugd strafrecht en civiel jeugdrecht komen verhoudingsgewijs juist zeer weinig voor.

Figuur E: Specialisaties van subsidiedeelnemers.* (n=498)

Figuur F: Specialisaties van ingeschreven advocaten bij de Raad. (n=7.822)

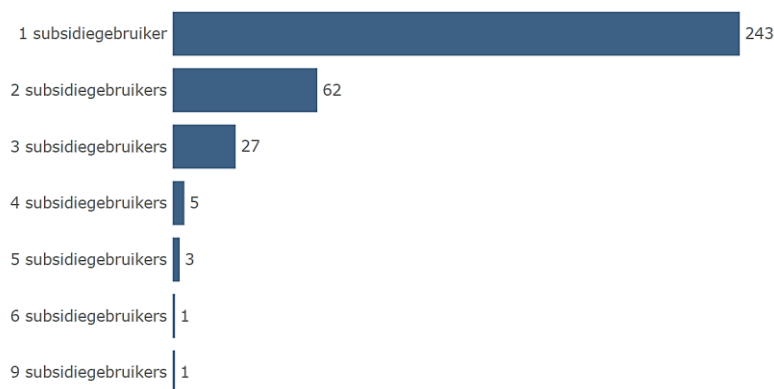

* Specialisaties die beginnen met VRW zijn voorwaardelijke specialisaties. In dit geval worden mensen ingeschreven voor een specialisatie op het moment dat zij nog niet aan alle inschrijfvereisten voldoen, onder voorwaarde dat zij binnen een bepaalde periode wel aan deze vereisten gaan voldoen. Advocaten kunnen ingeschreven staan voor meerdere specialisaties, maar ook voor geen enkele specialisatie.

3.1.4) Kenmerken kantoren van subsidiedeelnemers

Uit de registers van de Raad is informatie opgehaald over de kantoren waar subsidiedeelnemers op dit moment werkzaam zijn. Daaruit blijkt dat meer dan 70 procent van deze kantoren momenteel één subsidiedeelnemers in dienst heeft (zie figuur G). Het is goed om te beseffen dat hierin ook de stagiair-ondernemers zijn meegenomen, die een eigen kantoor hebben. Ook kan het voorkomen dat de advocaat-stagiairs inmiddels bij een ander kantoor werkzaam zijn dan waar zij het subsidietraject begonnen. Kantoren die vier of meer subsidiedeelnemers in dienst hebben zijn uitzonderlijk.

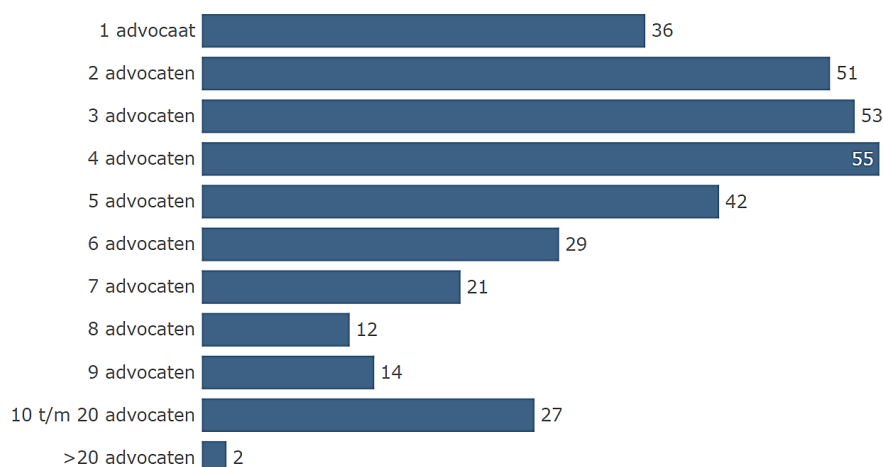
Figuur G: Aantal subsidiedeelnemers in dienst per kantoor. (n=342)

Als we kijken naar de kantoor grootte zien we dat subsidiedeelnemers veelal terecht zijn gekomen bij kleinere advocatenkantoren (figuur H). Kantoren met 10 of meer ingeschreven advocaten komen binnen de regeling weinig voor. Voor de kantoren met slechts één ingeschreven advocaat geldt dat het hier grotendeels gaat om stagiair-ondernemers met een eigen kantoor die deelnamen aan de regeling.

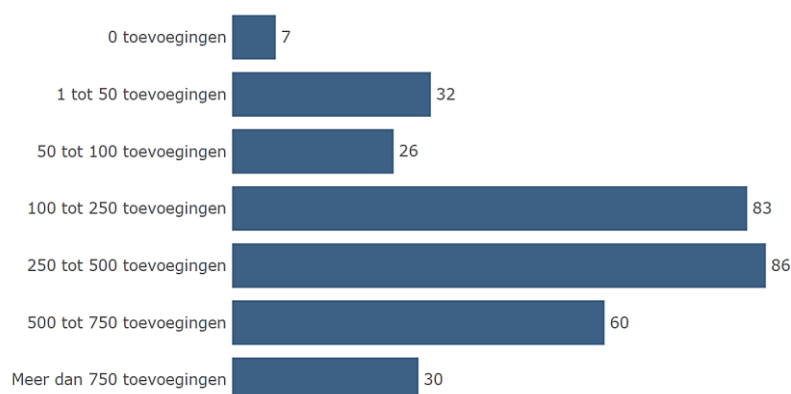

Figuur H: Aantal advocaten dat per deelnemend kantoor ingeschreven staat bij de Raad. (n=342)

Het aantal toevoegingen dat de kantoren in het meest recent afgeronde jaar (2023) declareerden is ook onderzocht (zie figuur I). Wat hierbij opvalt is dat een klein aantal kantoren geen enkele toevoeging declareerden in dat jaar. In alle gevallen gaat het hier om kantoren waar subsidiedeelnemers naar overgestapt zijn, en waar zij hun stage dus niet zijn begonnen.

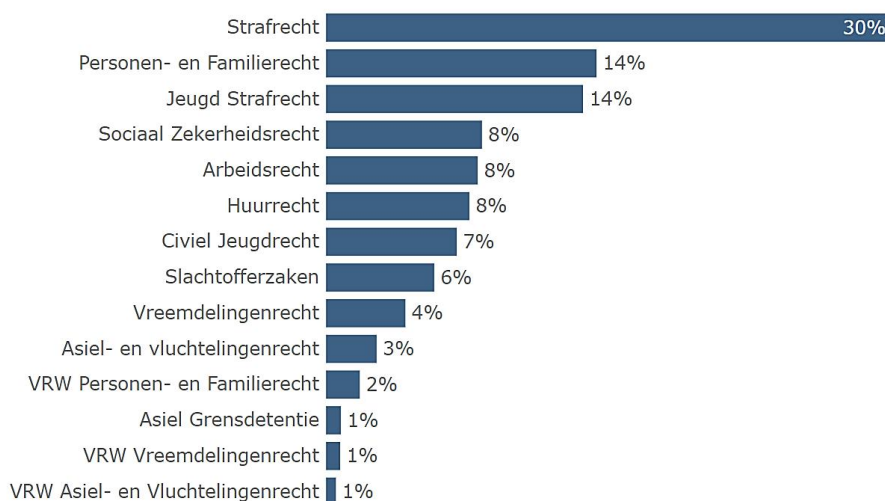
Figuur I: Aantal toevoegingen dat deelnemende kantoren in 2023 declareerden. (n=342)

Van de advocaten die werkzaam zijn bij kantoren waar subsidiedeelnemers werkzaam zijn, is bekeken voor welke specialisaties zij ingeschreven staan (figuur J). Van alle advocaten die werkzaam zijn bij één van deze kantoren is het percentage berekend dat een bepaalde specialisatie heeft. Advocaten kunnen voor meerdere specialisaties (of geen enkele specialisatie) ingeschreven staan. De kleine groep met voorwaardelijke specialisaties die in figuur J te zien is betreft voornamelijk de advocaat-stagiairs zelf. In vergelijking met figuur E valt op dat het aandeel advocaten met strafrechtsspecialisaties iets kleiner is dan bij de advocaat-stagiairs. Verder maken de advocaten met een specialisatie jeugdstrafrecht een behoorlijk deel uit van de totale groep, waar dat bij deelnemers aan de subsidieregeling minder het geval is.

Figuur J: Specialisaties van advocaten werkzaam bij deelnemende kantoren.* (n=2.687)

* Specialisaties die beginnen met VRW zijn voorwaardelijke specialisaties. In dit geval worden mensen ingeschreven voor een specialisatie op het moment dat zij nog niet aan alle inschrijfvereisten voldoen, onder voorwaarde dat zij binnen een bepaalde periode wel aan deze vereisten gaan voldoen.

Ook is onderzocht welke arbeidsvorm subsidiedeelnemers hebben, en hoe dit zich verhoudt tot de totale populatie sociaal advocaten. Uit registercijfers van de Raad blijkt dat ruim meer dan de helft van de sociaal advocaten als zzp'er werkt.²⁹ Uit de responses van advocaat-stagiairs blijkt dat veruit de grootste groep respondenten in loondienst werkt bij een advocatenkantoor (figuur K). In eerste instantie was de subsidieregeling uitsluitend bedoeld voor advocaat-stagiairs in loondienst.³⁰ Later is de mogelijkheid om als stagiair-ondernemer gebruik te maken van de regeling toegestaan. Hierover geeft een advocaat-stagiair in het open antwoordenveld aan:

“Het is fijn en terecht dat de subsidie ook toegankelijk is voor advocaat-stagiaire ondernemers! Dat maakt een groot verschil, mede voor zij instromers zoals ik.” (Advocaat-stagiair)

²⁹ In 2023 is 59,1 procent van het totaal ingeschreven sociaal advocaten zzp'er (bron: register van de Raad voor Rechtsbijstand).

³⁰ Uitgangspunten 2020, p. 3.

Figuur K: Arbeidsvorm (n=148)

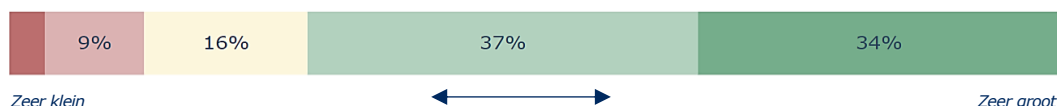

Om te onderzoeken waarom subsidiedeelnemers de opleiding niet afronden (*deelvraag 2*) is hen eerst gevraagd of ze de beroepsopleiding hebben gehaald, of de verwachting te hebben deze tijdig te behalen. Slechts één advocaat-stagiair geeft aan de beroepsopleiding niet behaald te hebben. De reden hiervoor ligt in de persoonlijke/familiaire sfeer.

3.2) Verwachting onderdeel te blijven van het stelsel

Het doel van de subsidieregeling is het stimuleren van de deelname van advocaat-stagiairs aan het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand. Om dit te realiseren, is het van belang inzicht te verkrijgen in de intenties van advocaat-stagiairs om ook na afronding van hun stageperiode werkzaam te blijven binnen het stelsel (*deelvraag 3*). In de vragenlijst is gevraagd naar de mate waarin zij verwachten de komende jaren werkzaam te blijven in het stelsel gesubsidieerde rechtsbijstand. Van de advocaat-stagiairs geeft 71 procent aan dat de kans dat zij de komende vijf jaar in het stelsel werkzaam blijven groot tot zeer groot is (zie Figuur L).

Figuur L: Hoe groot acht u de kans dat u de komende vijf jaar in de sociale advocatuur blijft werken? (n=148)

Ook de patronen zijn bevroegd op hun gevoel van binding. Nagenoeg alle patronen benoemen niet het idee te hebben dat de subsidieregeling effect heeft op het gevoel van binding of loyaliteit van de advocaat-stagiair ten opzichte van het kantoor. Hoewel de patronen dit niet ervaren, kan een aantal zich wel voorstellen dat het subsidiëren van de beroepsopleiding invloed kan hebben op de binding of loyaliteit van de advocaat-stagiair. Zo geeft één van de patronen aan:

“De advocaat-stagiairs weten zeker dat de beroepsopleiding wordt gesubsidieerd. Qua loyaliteit maakt het misschien makkelijker om de switch te maken, ik weet niet of dat meespeelt.” (Patroon E)

Een veel genoemde reden voor het gevoel dat de subsidieregeling geen invloed heeft op de binding of loyaliteit, zo geven de patronen aan, is dat er naast de beroepsopleiding ook op andere manieren flink geïnvesteerd wordt in de opleiding van advocaat-stagiairs. Onder andere door het uitbetalen van salaris en de begeleidingsuren van de patroon. Daarnaast geeft een aantal patronen aan dat de binding en loyaliteit van advocaat-stagiairs überhaupt is veranderd de afgelopen decennia. Zij benoemen dat de arbeidsmarkt

is veranderd en dat het gebruikelijker is voor jonge professionals om gedurende hun loopbaan regelmatig van baan te wisselen.

“Wat ik merk, dat heeft ook te maken met dat ik 20 jaar in het vak zit, is dat de mentaliteit verandert. (...) Qua loyaliteit wordt dan toch een afweging gemaakt. Tegenwoordig heb je geen aanzien meer omdat je advocaat bent, maar heb je wel meer aanzien omdat je veel vrije tijd hebt. Dat is een verschuiving. Daarin merk je wel dat mensen gaan uitkijken naar ander werk, waar ze minder hard hoeven te werken en waar ze minder stress hebben, minder uren hoeven te maken, minder zelfontwikkeling hoeven toe te passen. En waarbij ze misschien wel een mooier salaris kunnen hebben.” (Patroon F)

In de open antwoorden wordt door 23 advocaat-stagiairs benoemd dat de subsidieregeling naar hun mening positief bijdraagt aan het vergroten van de aanwas in de sociaal advocatuur. Een andere advocaat-stagiair benoemt dat het voortbestaan van de subsidieregeling belangrijk is voor een duurzame aanwas in de sociale advocatuur:

“Ik denk dat zonder de subsidieregeling de sociale advocatuur niet zal kunnen blijven bestaan. Vooral door het feit dat kleinere kantoren niet kunnen investeren in een advocaat-stagiair.” (Advocaat-stagiair)

3.3) Drempels om werkzaam te blijven binnen de sociaal advocatuur

De advocaat-stagiairs die hebben aangegeven dat de kans klein is dat zij in de sociale advocatuur blijven werken na de stageperiode, is via stellingen gevraagd waarom zij die kans klein achten en wat hen zou helpen om werkzaam te blijven in de sociale advocatuur (*deelvraag 4*). De respons op deze stellingen is te laag om hier representatief over te kunnen rapporteren. In de exploratieve interviews die vooraf zijn gegaan aan het formeren van de vragenlijst is aan de advocaat-stagiairs gevraagd welke drempels zij zien om werkzaam te blijven in de sociaal advocatuur.³¹ Deze drempels zijn niet uitputtend, aangezien de interviews exploratief van aard zijn en dus niet tot doel hadden een representatieve weergave te geven van de gehele populatie advocaat-stagiairs, maar kunnen wel inzicht geven in redenen voor advocaat-stagiairs om geen onderdeel te blijven van het stelsel. De meest genoemde redenen in de open antwoorden hadden betrekking op de hoge werkdruk, de lage vergoedingen of een combinatie daarvan. Daarbij wordt ook gewezen op het contrast met alternatieve juridische functies, zoals bij het Juridisch Loket of de gemeente.

“Ja, secundaire arbeidsvoorwaarden zijn er eigenlijk niet. Ik heb vakantiedagen, maar pensioenopbouw zit er niet in. Ook heb je te maken met een lager salaris. Dat zijn wel overwegingen die je mee moet nemen. Als je je boontjes moet doppen, moet je dit wel overwegen. Het kantoor heeft geen pensioenverzekering. (...) De werkdruk is wel heel hoog.” (Advocaat-stagiair)

“Wel wil ik kwijt dat het oneerlijk is dat de vergoedingen zo laag zijn, waardoor dit een negatieve uitwerking heeft op ons salaris en (secundaire) arbeidsvoorwaarden. Dit staat bijvoorbeeld haaks op de salarissen die je bij het Juridisch Loket of bij de gemeente krijgt (alleen al als starter). Terwijl de advocaat alle verantwoordelijkheden draagt.” (Advocaat-stagiair)

³¹ De aan de advocaat-stagiairs voorgelegde redenen zijn (mede) afkomstig uit Panteia 2022, p. 43.

Ook aan de patronen is gevraagd in hoeverre de subsidieregeling bijdraagt aan het duurzaam verbinden van advocaat-stagiairs aan het stelsel. Een aantal patronen is positief en ziet dat de subsidieregeling een daadwerkelijke bijdrage levert aan het aantrekken van aanwas binnen de sociale advocatuur. Doordat advocaat-stagiairs stageplaatsen krijgen binnen een sociaal advocatenkantoor wordt hen de kans geboden om ervaring op te doen binnen het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand, en daarmee mogelijk ook te gaan werken als sociaal advocaat:

“Als iemand het wel goed naar zijn zin heeft en ziet dat hij met een gemixte praktijk best een prima salaris kan verdienen en leuke zaken kan doen, iets nuttigs kan doen voor de maatschappij, dan kan zo’n subsidieregeling daar zeker bij helpen om mensen naar de sociale advocatuur te trekken. Kennismaking met het werkveld kan al voldoende stimulans zijn om uiteindelijk duurzaam binnen het stelsel te werken.” (Patroon B)

Andere patronen zien een wat gecompliceerder beeld. Zij zien dat de subsidieregeling weliswaar zorgt voor aanwas, maar dat het duurzaam betrokken blijven van deze nieuwe advocaat-stagiairs binnen de sociale advocatuur meer vraagt dan enkel het subsidiëren van de beroepsopleiding. Volgens deze patronen moet het beroep van sociaal advocaat aantrekkelijker worden gemaakt. Dit kan volgens hen worden bereikt met het verhogen van de vergoedingen en het verbeteren van het imago van de sociale advocatuur. Daarbij geeft een aantal van de patronen hierbij aan dat het juist voor jonge sociaal advocaten belangrijk is dat zij voldoende verdienen vanwege levensgebeurtenissen die plaatsvinden bij jonge mensen die starten met hun carrière:

“Levensgebeurtenissen kunnen ook zorgen voor de keuze voor een baan buiten de sociale advocatuur.” (Patroon B)

“Verder is het ook een levensfase waarin stagiaires bij ons komen werken, dat is een fase waarbij je net uit de schoolbanken komt, of misschien in de beginfase van je carrière staat. Mensen krijgen een partner die misschien in een andere omgeving zit of werkt. Dat zijn ook redenen waarom mensen vertrekken.” (Patroon D)

3.4) Inzicht in de ervaringen van subsidiedeelnemers en -gebruikers

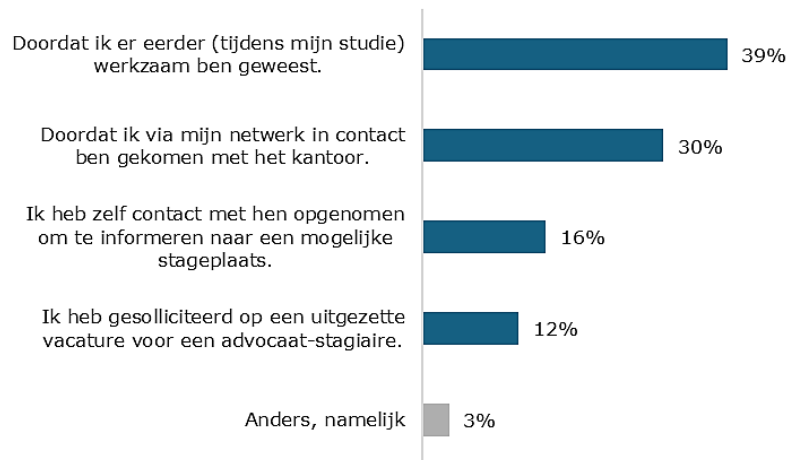
Om een goed beeld te krijgen van de uitwerking van de subsidieregeling in de praktijk zijn zowel de advocaat-stagiairs als de patronen bevraagd op verschillende elementen die verband houden met de subsidieregeling. Deze paragraaf is zoveel mogelijk geordend volgens het verloop van de opleiding voor advocaat-stagiairs.

3.4.1) Het bemachtigen van een stageplaats

De opleiding van de advocaat-stagiairs start met het bemachtigen van een stageplaats. Op de vraag hoe gemakkelijk de advocaat-stagiairs een stageplaats konden vinden geeft 49 procent aan dat dit voor hen eenvoudig was (zie [bijlage 2](#), [figuur 2.1](#)). In de vragenlijst is ook gevraagd hoe zij in contact zijn gekomen met het advocatenkantoor waar zij de Beroepsopleiding volgen. Uit de resultaten blijkt dat het contact meestal ontstaat via een eerdere werkrelatie met het kantoor (39 procent), of via het eigen netwerk (30 procent). Slechts een klein deel zegt zelf contact te hebben opgenomen of gesolliciteerd te hebben op een vacature (zie [Figuur M](#)).

Figuur M: Hoe bent u in contact gekomen met het kantoor dat u een stageplaats aan heeft geboden? (n=148)

Het kunnen bemachtigen van een stageplaats in de sociaal advocatuur is in grote mate afhankelijk van het aantal stageplaatsen dat ter beschikking wordt gesteld. Uit de interviews ontstaat het beeld dat de subsidieregeling een belangrijke invloed heeft op het wel of niet beschikbaar stellen van een stageplaats. De helft van de geïnterviewde patronen stelt dat zij zonder het bestaan van de subsidieregeling geen stageplaats ter beschikking zouden hebben gesteld. Als meest genoemde reden hiervoor geldt de financiële investering en mogelijke risico's die verbonden zijn aan het aannemen en opleiden van een advocaat-stagiair. Patronen benoemen dat de subsidieregeling net 'dat duwtje in de rug' is om een stageplaats ter beschikking te stellen. Een aantal patronen benoemt dat de kosten die gepaard gaan met het opleiden van een advocaat-stagiair vele malen hoger zijn dan enkel de kosten voor de beroepsopleiding die door de subsidieregeling worden gedekt. Volgens hen is enkel de subsidieregeling als financieel hulpmiddel onvoldoende:

"De subsidieregeling lijkt natuurlijk een heel hoog bedrag, maar op drie-en-een-half jaar een advocaat-stagiair aannemen, als je dat kapitaliseert dan zit je ook al bijna op anderhalf tot twee ton aan loonkosten en sociale verzekeringspremies. En dat nog los van alle huisvestingsdingen, verzuimverzekeringen en noem het allemaal maar op. Dan is het dus niet zo heel erg veel. (...) Het is een prikkel, maar niet zo'n heel grote. Ik zou het ook wel jammer vinden als het er niet was, dat moet ik er wel bij zeggen. Het helpt natuurlijk wel, maar je moet het ook niet overschatten." (Patroon J)

"Het moet een combinatie zijn van het doorzetten van de subsidieregeling, want mensen gaan niet zomaar de sociale advocatuur in, en het verhogen van de vergoedingen en het aantal punten. Dat tezamen leidt tot duurzame aanwas van sociale advocaten." (Patroon C)

Toch worden de (financiële) risico's die gepaard gaan met het in dienst nemen van een advocaat-stagiair door een aantal patronen wel in context geplaatst. Een advocaat-stagiair heeft immers ook de potentie om een waardevolle bijdrage te leveren aan het kantoor. Eén van de patronen geeft aan dat het in dienst nemen van advocaat-stagiairs veel brengt voor het kantoor:

“De stagiairs in dienst hebben brengt een hoop. Je uitstraling is jong en fris, je werkt met jonge mensen en die brengen een andere mentaliteit in. (...) Ze brengen ook nieuwe kennis in. Al met al is het heel mooi. Een voorbeeld van nieuwe inzichten die ze brengen is: De werk-privé balans is veel belangrijker dan dat het denk ik was toen ik jong advocaat was.” (Patroon I)

3.4.2) Deelname aan de subsidieregeling

Op het moment dat de advocaat-stagiair een stageplaats gaat vervullen en gaat starten met de Beroepsopleiding kan het advocatenkantoor de subsidie aanvragen. In de vragenlijst is aan de advocaat-stagiairs gevraagd hoe zij voor het eerst hebben gehoord van de subsidieregeling. Meer dan de helft van de advocaat-stagiairs heeft voor het eerst gehoord van de subsidieregeling via hun patroon, en een klein deel van de advocaat-stagiairs stelt via de nieuwsbrief van de Raad of een eerdere werkervaring bij een (sociaal) advocatenkantoor kennis genomen te hebben van de subsidieregeling (zie Figuur N).

Figuur N: Hoe heeft u voor het eerst van de subsidieregeling gehoord? (n=148)

In de interviews benoemen de meeste patronen dat zij via de nieuwsbrief van de Raad of de NOvA bekend zijn geraakt met de subsidieregeling. Op de vraag of andere sociale advocaten in het werkveld ook bekend zijn met de subsidieregeling wordt wisselend geantwoord. De patronen benoemen dat de subsidieregeling geen onderwerp van gesprek is als zij contact hebben met collega's in het werkveld. Wel geven de meesten aan dat als je werkzaam bent als sociaal advocaat, je de subsidie vaak goed kunt gebruiken en je dus alert zult zijn op berichten over de regeling in nieuwsbrieven.

3.4.3) De vereisten binnen de subsidieregeling

Deelname aan de subsidieregeling stelt een aantal vereisten aan zowel de advocaat-stagiair als de patroon. In de vragenlijst zijn de advocaat-stagiairs naar hun ervaring gevraagd met de subsidievereisten (voor een uitgebreide uitwerking van de subsidievereisten zie [bijlage 1](#)).

60 toevoegingseenheden

Gedurende de stage dient de advocaat-stagiair 60 toevoegingseenheden te behalen. 76 procent van de advocaat-stagiairs geeft aan eenvoudig aan dit vereiste te kunnen voldoen (zie [bijlage 2](#), [figuur 2.2](#)). In de interviews met de patronen wordt benoemd dat het voor sommige specialisaties gemakkelijker of juist moeilijker is om de vereiste 60 toevoegingseenheden te behalen. Volgens de patronen heeft dit met name te maken met de doorlooptijd van de zaken binnen een specialisatie. In de interviews werd specifiek

genoemd dat binnen de specialisatie strafrecht door de korte doorlooptijd van de zaken gemakkelijker voldaan kan worden aan het aantal toevoegingseenheden. In Figuur O en P is de vergelijking gemaakt tussen advocaat-stagiairs met strafrecht als specialisatie en advocaat-stagiairs zonder strafrecht als specialisatie. Hierin is te zien dat nagenoeg alle advocaat-stagiairs met de specialisatie strafrecht (92 procent) stellen het aantal toevoegingseenheden gemakkelijk te kunnen behalen. Advocaat-stagiairs zonder de specialisatie strafrecht zijn minder positief over het gemak waarmee zij de vereiste toevoegingseenheden kunnen behalen. Bij deze laatste groep geeft 61 procent aan dit gemakkelijk te vinden.

Figuur O: Ik kan/kon gemakkelijk voldoen aan het vereiste van 60 toevoegingseenheden – specialisatie strafrecht.

Figuur P: Ik kan/kon gemakkelijk voldoen aan het vereiste van 60 toevoegingseenheden – andere specialisatie dan strafrecht.

66 procent van de totale groep respondenten geeft aan het vereiste van 60 toevoegingseenheden redelijk te vinden (zie [bijlage 2, figuur 2.3](#)). Wel geeft een aantal advocaat-stagiairs in de vragenlijst aan dat het vereiste van 60 toevoegingseenheden voor een verhoogde werkdruk kan zorgen. Een aantal stagiairs geeft aan zich zorgen te maken over het kunnen behalen van dit vereiste:

“Het is jammer dat de 60 toevoegingseenheden zo boven je hoofd hangen. Ik doe dit werk voor de maatschappelijke impact; veel voor cliënten over en lange uren, veel verdient het niet. Juist door de subsidie kun je gemakkelijker helpen als advocaat, denk je vooraf, maar als je het aantal eenheden niet redt, moet je alles terug betalen. Vrij stressvol.” (Advocaat-stagiair)

“Juist doordat ik 60 eenheden heb moeten halen onder hoge druk heb ik doorgekregen dat de sociale advocatuur veel te hard werken is met te weinig aandacht voor de client.” (Advocaat-stagiair)

Bijna alle patronen stellen dat 60 toevoegingseenheden voor de advocaat-stagiair reëel zijn. Er wordt vaak aangegeven dat het behalen van 60 toevoegingseenheden goed te doen moet zijn voor een advocaat-stagiair binnen de sociale advocatuur. Slecht een klein deel van de patronen geeft aan 60 toevoegingseenheden veel te vinden voor een advocaat-stagiair. Als reden hiervoor wordt genoemd dat advocaat-stagiairs tijd nodig hebben om op gang te komen en dat het even duurt voordat zij zelfstandig toevoegingszaken kunnen behandelen.

De patronen geven wel aan dat het lastig is om zicht te houden op de voortgang van de toevoegingseenheden van de advocaat-stagiair, omdat deze niet gemakkelijk inzichtelijk kunnen worden gemaakt. Dit komt, zo geven een aantal patronen aan, doordat stagiairs niet alleen op hun eigen naam maar in sommige gevallen ook op naam van hun patroon toevoegingszaken behandelen. Het zou volgens de patronen daarom handig zijn als de Raad de voortgang van de toevoegingseenheden gemakkelijk inzichtelijk kan maken:

“Wat wel goed zou zijn is dat er vanuit de Raad wel regelmatig wordt aangegeven op hoeveel toevoegingseenheden de advocaat-stagiair zit. Dat wordt eigenlijk helemaal niet gedaan. Dat is ook niet te meten. We kunnen niet in het systeem kijken waar we nu op zitten.” (Patroon I)

Eén van de advocaat-stagiairs stelt dat het door de gekozen specialisatie lastig was om direct toevoegingen te kunnen doen. Dit gegeven wordt eveneens bevestigd in de interviews met de patronen. Een aantal stelt dat de door de Raad gestelde deskundigheidseisen niet direct aan het begin van de stage kunnen worden behaald. Daarom is het lastig voor de advocaat-stagiair om meteen toevoegingszaken te behandelen.

“De eis van 60 toevoegingseenheden is in de stageperiode lastiger, omdat ik pas mijn specialisatie Arbeidsrecht kreeg halverwege mijn twee jaar (pas na afronding van keuzevak arbeidsrecht tijdens de opleiding). De periode daarvoor heb ik daarom alleen maar toevoegingen zonder specialisatie kunnen doen, wat vrij beperkt is” (Advocaat-stagiair)

Een aantal patronen stelt dat de kosten voor het behalen van de benodigde cursussen een rol spelen. Deze cursuskosten komen boven op de kosten die reeds gemaakt moeten worden voor het opleiden van een advocaat-stagiair.

Betrokkenheid tweede begeleider

77 procent van de advocaat-stagiairs geeft aan dat er gemakkelijk aan het vereiste van de tweede advocaat die betrokken moet worden bij de begeleiding kan worden voldaan (zie Figuur Q).

Figuur Q: Wij kunnen/konden gemakkelijk voldoen aan het vereiste van een tweede advocaat die betrokken moet worden bij de begeleiding tijdens de stageperiode.

Van de advocaat-stagiairs vindt 60 procent dit vereiste ook redelijk (zie [bijlage 2, figuur 2.6](#)). Een aantal advocaat-stagiairs geeft aan dat de tweede begeleider overbodig is. Als reden wordt hiervoor gegeven dat zij nagenoeg uitsluitend contact hebben met hun eigen patroon en er nauwelijks contact is met de tweede begeleider gedurende de stageperiode. De helft van de patronen geeft in de interviews aan het vereiste van een tweede begeleider die in de opleiding van een advocaat-stagiair moet worden betrokken niet van toegevoegde waarde te vinden. Ze benoemen dat waarneming altijd geregeld moet worden, of dat er binnen het advocatenkantoor altijd wel iemand beschikbaar is om te overleggen en dat het subsidievereiste daardoor overbodig is. Daarnaast wordt aangegeven dat dit vereiste het voor eenpitters moeilijker maakt om aan de voorwaarden van de subsidie te voldoen. Eenpitters moeten altijd een tweede advocaat zoeken buiten het eigen kantoor en dat wordt door patronen als een drempel gezien om een advocaat-stagiair binnen de subsidieregeling op te leiden:

“Als je een tweede begeleider buiten kantoor moet gaan zoeken maakt dat het wel veel lastiger. Dat zou echt een drempel opwerpen voor mij. Het lijkt mij sowieso niet fijn om een buitenpatroon te hebben, daar ga je niet zomaar even binnen. Ik denk dat het voor een eenpitter een hele lastige is” (Patroon F)

Ook voor advocaat-stagiairs kan het lastig zijn om een tweede begeleider te vinden:

“De subsidieregeling is heel lastig voor stagiair-ondernemers. De eis tav patroon en 2e begeleider is heel hoog. Om alleen te kijken naar het aantal toevoegingseenheden zonder het soort kantoor daarbij ook te beoordelen is erg streng. Mijn patroon is zijn praktijk aan het afbouwen en heeft daardoor weinig toevoegingseenheden.” (Advocaat-stagiair)

Bijna de helft van de patronen is juist positief over het vereiste van de tweede begeleider en ziet er de meerwaarde van in. Voornamelijk het extra paar ogen en de (andere) invalshoek die een tweede begeleider biedt, worden als positief gezien. De meerderheid van de patronen benoemt eveneens dat het vereiste haalbaar is. Er wordt aangegeven dat advocaten onderling goede contacten hebben en dat er daardoor eenvoudig aan het vereiste kan worden voldaan.

“Het is denk ik heel goed, je moet voorkomen dat iemand een soort kloon wordt van de begeleider. Het is en blijft mensenwerk, dus het is heel goed als ze ook eens zien hoe een ander het aanpakt.” (Patroon I)

30 toevoegingseenheden voor patroon en tweede begeleider

91 procent van de advocaat-stagiairs schat in dat de patroon gemakkelijk kan voldoen aan het vereiste van 30 toevoegingseenheden in het jaar voorafgaand aan de aanvraag van subsidie (zie Figuur R). 80 procent van de advocaat-stagiairs vindt het ook een redelijk vereiste (zie [bijlage 2, figuur 2.4](#)). 81 procent heeft geantwoord dat de tweede begeleider gemakkelijk aan het vereiste van 30 toevoegingseenheden kan voldoen (zie Figuur S). 58 procent vindt dit ook redelijk (zie [bijlage 2, figuur 2.6](#)).

Figuur R: Mijn patroon kan/kon gemakkelijk voldoen aan het vereiste van 30 toevoegingseenheden.

Figuur S: De tweede advocaat kan/kon gemakkelijk voldoen aan het vereiste van 30 toevoegingseenheden.

Dit komt overeen met het beeld dat de patronen in de interviews schetsen. De helft van de patronen vindt het vereiste van de 30 te behalen toevoegingseenheden voor de patroon en de tweede begeleider reëel. Ze merken op dat dit aantal toevoegingseenheden voor een sociaal advocaat gemakkelijk te behalen is. Een aantal patronen geeft daarbij zelfs aan dat het aantal 30 relatief laag is. Zelfs in een gemengde praktijk, waarbij er naast toevoegingszaken ook betaalde zaken worden gedaan, is volgens de patronen 30 toevoegingseenheden voor de meesten zeer goed haalbaar. Zij benoemen dat wanneer je de subsidieregeling echt alleen voor sociale advocatenkantoren beschikbaar wil stellen, het vereiste strenger zou kunnen. In de interviews zijn er enkele patronen die hun zorgen uiten over de mogelijkheid dat niet enkel sociaal advocatenkantoren gebruikmaken van de subsidieregeling, maar dat ook kantoren die overwegend betaalde zaken aannemen een beroep kunnen doen op de subsidieregeling.

“Aan de ene kant wil je het zo laagdrempelig mogelijk houden. Aan de andere kant moet je, als je de sociale advocatuur wil versterken, er wel voor zorgen dat de subsidie in een omgeving terecht komt waar de sociale advocatuur in de praktijk wel een belangrijk onderdeel uitmaakt. (...) Als je het belangrijk vindt dat een advocaat in een cultuur opgroeit zodat hij/zij dit werk blijft doen, dan stelt 30 natuurlijk niet zoveel voor.” (Patroon G)

“Ik zag ook wel dat kantoren die alleen betaalde zaken deden, plots toevoegingen gingen doen. Die gingen denk ik toevoegingen doen om, denk ik, gebruik te kunnen maken van deze regeling. Er worden ook geen vereisten gesteld aan het aantal toevoegingen dat het gehele kantoor doet.” (Patroon D)

“Als er advocatenkantoren zijn die ineens één jaar genoeg toevoegingseenheden gaan draaien om aan het criteria te voldoen vind ik dat een kwalijke zaak. Commerciële kantoren staan er toch anders in. (...) Dat zijn niet de kantoren die de subsidieregeling moeten gaan gebruiken, want dan wordt hij kapot gemaakt. Je wil advocaat-stagiairs ook feeling geven met hoe het is om als sociaal advocaat te werken en dat weet je alleen als je zelf sociaal advocaat bent.” (Patroon H)

Een klein aantal patronen geeft aan dat ze het vereiste juist te streng vinden. Hierbij geven zij aan dat de specialisatie die zij uitvoeren een rol speelt. Het gegeven dat sommige rechtsgebieden zich kenmerken door meer betalende zaken dan toevoegingszaken en de lengte van de doorlooptijd van zaken binnen bepaalde rechtsgebieden maken het moeilijker of juist gemakkelijker om in één jaar 30 toevoegingseenheden te behalen.

“We vonden de eisen die worden gesteld aan zowel de patroon als de advocaat-stagiair door de subsidieregeling behoorlijk pittig (...) Twee stagiairs die volledig op toevoegingen draaien, dat wordt lastig. Het volume aan te behalen toevoegingen is hoog en daarnaast hebben wij een gemengde praktijk en zijn er onvoldoende toevoegingen om twee advocaat-stagiairs volledig op toevoegingsbasis te laten werken. Financieel technisch is dat niet heel handig, zeker als de patronen er ook aan moeten voldoen.” (Patroon B)

Eén van de verbetervoorstellen die door een patroon wordt gedaan is om in plaats van enkel het aantal toevoegingseenheden van het voorgaande jaar voor aanvraag van de subsidieregeling, over meerdere jaren terug te kijken. Volgens de patroon maakt het terugkijken over meerdere jaren het gemakkelijker om te corrigeren voor overmachtssituaties en contextfactoren, maar ook om er meer verzekerd van te zijn dat enkel sociaal advocatenkantoren gebruik maken van de subsidieregeling. Ten aanzien van de tweede begeleider wordt met name aangegeven dat het vereiste te veel vergt. Er wordt door een patroon voorgesteld om het vereiste van 30 toevoegingseenheden voor de tweede begeleider los te laten, zodat een advocatenkantoor waar niet uitsluitend sociaal advocaten werkzaam zijn ook binnenshuis een tweede begeleider aan kan wijzen.

“Ik denk dat het wenselijk is om dit vereiste los te laten voor de tweede begeleider. Dan heb je in ieder geval de mogelijkheid bij kantoren die niet alleen maar een toevoegingspraktijk draaien, dat ze toch in aanmerking komen voor de subsidieregeling en een advocaat die wel een volledige toevoegingspraktijk draait kunnen ontlasten omdat er iemand bij komt” (Patroon H)

Onduidelijkheden voorwaarden subsidieregeling

Tijdens de interviews met de patronen bleek dat er onzekerheid bestond over de voorwaarden van de subsidieregeling. Op het moment van het afnemen van de interviews was er nog geen vaststellingsbeleid

gepubliceerd, waardoor onduidelijkheid heerste over de verzachtende omstandigheden waarmee de Raad voor Rechtsbijstand rekening zou houden en de gevolgen van het niet voldoen aan de vereisten binnen de regeling. Het vaststellingsbeleid werd pas na de interviews gepubliceerd, op 6 november 2024. Op basis van dit beleid beoordeelt de Raad of de subsidieontvanger aan alle voorwaarden heeft voldaan. Indien dit het geval is wordt de subsidie vastgesteld op het eerder verleende voorschotbedrag.³²

De helft van de patronen gaf in de interviews aan dat de subsidieregeling op onderdelen onduidelijk is. Deze onduidelijkheden hebben met name betrekking op voorwaarden van de subsidieregeling. Zo blijkt er onduidelijk te bestaan over wat er met de toegekende subsidie gebeurt wanneer een advocaat-stagiair uitvalt wegens ziekte of op het moment dat een advocaat-stagiair overstapt naar een ander advocatenkantoor. Daarnaast wordt als onprettig ervaren dat er lang onduidelijkheid bestaat over de voortzetting van de subsidieregeling. Een aantal patronen geeft aan dat het voor de bedrijfsvoering van het kantoor prettig zou zijn eerder te weten of de subsidieregeling wordt verlengd.

“We zitten nu bijvoorbeeld ook met het probleem dat we niet weten wat de invloed van haar arbeidsongeschiktheid is op de subsidieregeling. Dat hangt ons wel boven het hoofd. De regels en voorwaarden hieromtrent zijn voor ons niet duidelijk.” (Patroon B)

“Het werd pas heel laat bekend dat de regeling werd verlengd. Bij het aannemen van iemand moet je ook weer naar de beroepsopleiding toe, dan zit je ook een beetje met het moment waarop iemand gaat toestromen tot de beroepsopleiding. Dat vond ik minder plezierig. Een voorwaarde om een advocaat-stagiair aan te nemen is de subsidieregeling, dus dan moet je het wel op tijd weten” (Patroon I)

³² Vaststellings- en terugvorderingsbeleid bij Subsidieregeling beroepsopleiding sociaal advocaten', wetten.overheid.nl/BWBR0050368/2024-11-06, 20 november 2024.

IV Conclusie en discussie

De subsidieregeling beroepsopleiding sociaal advocaten is in het leven geroepen om de terugloop binnen de sociale advocatuur te keren. De onderzoeksvraag die in dit onderzoek wordt beantwoord is 'Wat is de verwachte bijdrage van de subsidieregeling aan de toestroom van nieuwe aanwas in de sociale advocatuur?'. Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden, zijn verschillende deelvragen beantwoord.

Jaarlijks is een bedrag beschikbaar gesteld op basis van 175 subsidieplaatsen, en dit subsidieplafond is volgens de Raad tot en met 2023 elk jaar bereikt (*deelvraag 1a*). Ongeveer een derde van de advocaten die zich tussen 2021 en 2023 voor het eerst inschreven bij de Raad maakt op enig moment gebruik van de subsidieregeling. Of dit ook daadwerkelijk betekent of de subsidieregeling invloed heeft op de totale instroom is nog niet vast te stellen (*deelvraag 1b*). Een groot deel van de aan de subsidieregeling deelnemende advocaat-stagiairs is werkzaam binnen de Randstedelijke arrondissementen, maar ook de andere arrondissementen zijn goed vertegenwoordigd. De spreiding van subsidiedeelnemers over het land komt grotendeels overeen met de spreiding van de totale groep sociaal advocaten (*deelvraag 1c*). Onder de groep subsidiedeelnemers is een sterke oververtegenwoordiging van advocaat-stagiairs met een strafrechtsspecialisatie. Ongeveer de helft van de advocaat-stagiairs had deze specialisatie (*deelvraag 1d*).

Het grootste deel van de kantoren dat momenteel subsidiedeelnemers in dienst heeft, bestaat uit minder dan tien advocaten die ingeschreven staan bij de Raad, met 100 of meer toevoegingen in 2023. De meeste van deze kantoren hadden slechts één subsidiegebruiker in dienst. Onder de advocaten die werkzaam zijn bij deze kantoren zijn er veel ingeschreven voor de strafrecht- of personen- en familierechtspecialisaties (*deelvraag 1e*).

Binnen de onderzochte groep heeft slechts één advocaat-stagiair de beroepsopleiding niet afgerond. De reden hiervoor lag in de persoonlijke/familiaire sfeer (*deelvraag 2*). De intentie van de meeste advocaat-stagiairs is om na afronding van de beroepsopleiding in de sociale advocatuur te blijven werken: 71 procent van de ondervraagde advocaat-stagiairs geeft aan de verwachting te hebben om in de komende vijf jaar deel te blijven nemen aan het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand (*deelvraag 3*). De groep die heeft aangegeven niet werkzaam te willen blijven binnen de sociale advocatuur is te klein om representatieve uitkomsten van weer te geven. Hiermee kan de deelvraag 'Welke drempels ervaren de advocaat-stagiairs voor wie een subsidie is verleend om werkzaam te blijven in de sociale advocatuur?' niet geheel worden beantwoord (*deelvraag 4*). De belangrijkste redenen om werkzaam te blijven binnen de sociale advocatuur zijn maatschappelijk van aard. Daarnaast wordt het werk als betekenisvol ervaren. Uit dit onderzoek komt naar voren dat de combinatie van lage vergoedingen en de hoge werkdruk maakt dat sommige nieuwe sociaal advocaten overwegen om te stoppen. Dit onderzoek toont verder aan dat zowel patronen als advocaat-stagiairs de subsidieregeling positief ervaren (*deelvraag 5*).

De daadwerkelijke impact van de regeling op de toestroom van nieuwe aanwas in de sociale advocatuur kan op dit moment nog niet bepaald worden. Daarvoor komt het moment van onderzoek te vroeg. Eventuele effecten worden waarschijnlijk pas op langere termijn zichtbaar.

Subsidievereisten algemeen

De vereisten van de subsidieregeling met betrekking tot de benodigde toevoegingseenheden worden grotendeels als positief beschouwd. Het merendeel van de respondenten op de vragenlijst vinden de vereisten redelijk en haalbaar. Er is wel een duidelijk verschil te zien tussen de verschillende specialisaties: advocaat-stagiairs met een strafrechtsspecialisatie zijn duidelijk positiever over de vereiste toevoegingseenheden dan advocaat-stagiairs die deze specialisatie niet hebben. Ook ervaart een aantal advocaat-stagiairs meer werkdruk door het vereiste van 60 toevoegingseenheden. Daarnaast wordt door

een deel van de respondenten de tweede begeleider als overbodige toevoeging aan het proces beschouwd. Dat stagiair-ondernemers nu worden toegelaten tot de subsidieregeling wordt als positief gezien.

Effect van de regeling

De subsidieregeling heeft als doel de aanwas in de sociale advocatuur te vergroten. Door sociaal advocatenkantoren tegemoet te komen in de kosten die gepaard gaan met het opleiden van een advocaat-stagiair wordt dit doel nagestreefd. Middels de subsidie kunnen de volledige kosten van de beroepsopleiding worden gedekt.

In het onderzoek geven advocaat-stagiairs en patronen blijk van waardering voor de subsidieregeling beroepsopleiding sociale advocatuur en zien zij graag verlenging van de subsidieregeling voor onbepaalde tijd. Voor sommige advocatenkantoren is de subsidieregeling een reden om een (extra) stageplaats aan te bieden, aangezien zij door de subsidieregeling tegemoet worden gekomen in de kosten welke gepaard gaan met het opleiden van een advocaat-stagiair. Dit is een compensatie voor de grote financiële risico's.

Er is sinds de invoering van de subsidieregeling geen blijvende stijging van het aantal nieuwe inschrijvingen bij de Raad zichtbaar. Ruim een derde van de nieuw ingeschreven advocaten sinds 2021 is ook deelnemer aan de subsidieregeling. De invoering van de subsidieregeling viel samen met het verhogen van minimumsalarissen voor advocaat-stagiairs vanuit de NOvA.³³ Ook heeft de uitbraak van Covid-19 een mogelijke rol gespeeld.³⁴

Geconcludeerd kan worden dat de subsidie een positieve bijdrage lijkt te leveren. Volgens de patronen en de advocaat-stagiairs is echter meer nodig om voldoende aanwas binnen de advocatuur te verkrijgen. Voor een duurzame carrière in de sociale advocatuur is volgens advocaat-stagiairs en patronen ook nodig dat de werkdruk wordt verlaagd en de vergoedingen worden verhoogd.

³³ Iedere lokale orde heeft dit in de Beleidsregel stage en patronaat geregeld (zie bijvoorbeeld: 'stagiairs' en 'beleidsregels patronaat 2023', advocatenorde-middennederland.nl, 19 november 2024). En: 'Salaris advocaat-stagiair dit jaar met tien procent omhoog', advocatie.nl/nieuws/salaris-advocaat-stagiairs-dit-jaar-met-tien-procent-omhoog/, 20 november 2024.

³⁴ 'Coronavirus tijdslijn', rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-tijdslijn, 20 november 2024.

V Literatuurlijst

De Raad 2023

Jaarverslag Raad voor Rechtsbijstand, Den Bosch: Raad voor Rechtsbijstand 2023.

NOvA 2024

Tekort aantal sociaal advocaten. Toegang tot het recht in gevaar (Factsheet), Nederlandse Orde van Advocaten 2024.

Panteia 2022

De arbeidsmarkt voor de Sociale Advocatuur, Zoetermeer: Panteia 2022.

Uitgangspunten 2020

Uitgangspunten subsidieregeling beroepsopleiding sociaal advocaten, 2020 (niet gepubliceerd).

VI Bijlagen

Bijlage 1 – Hoofdstuk 1

Bijlage 2 – Hoofdstuk 3

Bijlage 1 – Relevante vereisten subsidieregeling

1.1 Het vereiste van een betrokken tweede begeleider

Een advocaat-stagiair is gebaat bij veelvuldig contact, inhoudelijke afstemming en begeleiding van een patroon en van collega-advocaten. Het belang en de noodzaak van een gevarieerd en breed aanbod aan collega's heeft geleid tot het vereiste dat er een tweede advocaat moet worden betrokken in de begeleiding van een advocaat-stagiair. Deze tweede advocaat werkt bij voorkeur binnen hetzelfde kantoor, dat is echter niet noodzakelijk.³⁵

1.2 Het vereiste van het behalen van 30 toevoegingseenheden in het voorafgaande jaar voor de patroon en tweede begeleider

Een advocaat-stagiair kan uitsluitend vaardigheden en specifieke kennis opdoen bij een patroon die zelf ook werkzaam is binnen de sociale advocatuur. Hierbij wordt meegenomen dat er een stimulerende werking uitgaat om duurzaam deel te nemen aan het stelsel, wanneer de patroon ook deelneemt aan het stelsel. Deze uitgangspunten zijn meegenomen bij de vaststelling van het vereiste van 30 toevoegingseenheden in het jaar voorafgaand aan de beëindiging van de advocaat-stagiair.³⁶ Eenzelfde redenering gaat op voor de 30 toevoegingseenheden die de tweede begeleider moet behalen.³⁷

1.3 Het vereiste van het behalen van 60 toevoegingseenheden over de stageperiode voor de advocaat-stagiair

Bij de totstandkoming van de subsidieregeling zijn enkele overwegingen meegenomen die hebben geleid tot het vereiste van de 60 te behalen toevoegingseenheden voor de advocaat-stagiair gedurende de stageperiode. Ten eerste dient de subsidie eraan bij te dragen dat meer advocaat-stagiairs actief worden binnen het stelsel gesubsidieerde rechtsbijstand, het werken binnen het stelsel is een specialisme waarvan de vaardigheden slechts bereikt kunnen worden door voldoende werkzaamheden in de praktijk uit te oefenen. De tweede overweging was dat de subsidie niet ten goede diende te komen van advocaat-stagiairs die overwegend betalende cliënten bijstaan. Bij de vaststelling van de 60 toevoegingseenheden is rekening gehouden met de beperkte werkzaamheden die een advocaat-stagiair in het eerste jaar kan doen en de belasting die de beroepsopleiding met zich meebrengt. Werkzaamheden verricht binnen de toevoeging van de patroon mogen niet meetellen.³⁸

³⁵ Uitgangspunten 2020, p. 2.

³⁶ Uitgangspunten 2020, p. 2.

³⁷ Uitgangspunten 2020, p. 3.

³⁸ Uitgangspunten 2020, p. 2.

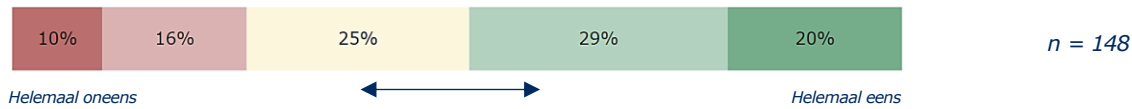

Bijlage 2 – Resultaten vragenlijst

Antwoordcategorieën Figuur 2.1 t/m 2.9

● Helemaal oneens ● Oneens ● Neutraal ● Eens ● Helemaal eens ● Niet van toepassing / weet ik niet

Figuur 2.1: Het was eenvoudig voor mij om een stageplaats te vinden.

Figuur 2.2: Ik kan/kon gemakkelijk voldoen aan het vereiste van 60 toevoegingseenheden.

Figuur 2.3: Ik vind het vereiste van de 60 toevoegingseenheden die ik moe(s)t halen redelijk.

Figuur 2.4: Ik vind het vereiste van de 30 toevoegingseenheden die mijn patroon moe(s)t behalen redelijk.

Figuur 2.5: Ik vind het vereiste van de 30 toevoegingseenheden die de tweede advocaat die betrokken is bij mijn begeleiding moe(s)t behalen redelijk.

Figuur 2.6: Ik vind het vereiste van de tweede advocaat die betrokken moet worden bij de begeleiding tijdens de stageperiode redelijk.

kenniscentrum
stelsel gesubsidieerde rechtsbijstand

Contact

kenniscentrum@rvr.org